
**STRUKTURA ELEKTRONOWA CZĄSTECZEK:
METODA ORBITALI MOLEKULARNYCH (MO)**

Ćwiczenia

Monika Musiał

[http : //zcht.mfc.us.edu.pl/](http://zcht.mfc.us.edu.pl/) ~ mm

- metoda orbitali molekularnych

Układ zamkniętopowłokowy: N elektronów; $\frac{N}{2}$ orbitali. Funkcja falowa N -elektronowa:

$$\Psi = \frac{1}{\sqrt{N!}} \begin{vmatrix} \phi_1(1)\alpha(1) & \phi_1(2)\alpha(2) & \cdots & \phi_1(N)\alpha(N) \\ \phi_1(1)\beta(1) & \phi_1(2)\beta(2) & \cdots & \phi_1(N)\beta(N) \\ \phi_2(1)\alpha(1) & \phi_2(2)\alpha(2) & \cdots & \phi_2(N)\alpha(N) \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ \phi_{\frac{N}{2}}(1)\alpha(1) & \phi_{\frac{N}{2}}(2)\alpha(2) & \cdots & \phi_{\frac{N}{2}}(N)\alpha(N) \\ \phi_{\frac{N}{2}}(1)\beta(1) & \phi_{\frac{N}{2}}(2)\beta(2) & \cdots & \phi_{\frac{N}{2}}(N)\beta(N) \end{vmatrix}$$

Kluczowy problem w metodzie MO: wybór bazy. Najpowszechniejsza realizacja metody MO taka, w której bazę funkcyjną stanowią orbitale atomowe. Prowadzi to do metody **LCAO MO (Linear Combination of Atomic Orbitals Molecular Orbitals)**. W ramach metody LCAO MO będziemy rozważać orbital molekularny jako rezultat nałożenia się (oddziaływania) orbitali atomowych.

- metoda orbitali molekularnych

Najprostszy przykład: jon H_2^+

$$\hat{H} = -\frac{\hbar^2}{2m}\nabla^2 - \frac{e^2}{r_a} - \frac{e^2}{r_b}$$

Równanie Schrödingera:

$$\hat{H}\psi = E\psi$$

Baza funkcyjna: orbitale atomu wodoru 1s: χ_a i χ_b .

$$\psi = N(c_a\chi_a + c_b\chi_b)$$

Ponieważ gęstość prawdopodobieństwa napotkania elektronu w pobliżu jądra a musi być równa gęstości prawdopodobieństwa napotkania elektronu w pobliżu jądra b stąd

$$c_a^2 = c_b^2$$

Czyli:

$$c_a = \pm c_b$$

- *metoda orbitali molekularnych*

Zatem z dwóch orbitali atomowych χ_a i χ_b tworzy się dwa orbitale molekularne ψ_+ i ψ_- :

$$\begin{aligned}\psi_+ &= N'_+ c(\chi_a + \chi_b) = N_+(\chi_a + \chi_b) \\ \psi_- &= N'_- c(\chi_a - \chi_b) = N_-(\chi_a - \chi_b)\end{aligned}$$

Stałe normalizacyjne można znaleźć z warunku normalizacji orbitali ψ (zakładamy unormowanie orbitali χ):

$$\begin{aligned}\int |\psi_+|^2 d\tau &= 1 \\ \int |\psi_-|^2 d\tau &= 1\end{aligned}$$

Skąd:

$$\begin{aligned}N_+ &= \frac{1}{\sqrt{2 + 2S}} \\ N_- &= \frac{1}{\sqrt{2 - 2S}}\end{aligned}$$

- metoda orbitali molekularnych

---

gdzie S jest całką nakładania :

$$S = \int \chi_a(1)\chi_b(1)d\tau$$

której wartość jest zawarta w przedziale:

$$0 \leq S \leq 1$$

Ostatecznie dwa znalezione orbitale molekularne mają postać:

$$\psi_+(1) = (2 + 2S)^{-\frac{1}{2}}[\chi_a(1) + \chi_b(1)]$$

$$\psi_-(1) = (2 - 2S)^{-\frac{1}{2}}[\chi_a(1) - \chi_b(1)]$$

Energie obu orbitali można wyznaczyć z wyrażenia na wartość średnią hamiltonianu (w notacji Diraca):

$$E_+ = \langle \psi_+ | \hat{H} | \psi_+ \rangle$$

$$E_- = \langle \psi_- | \hat{H} | \psi_- \rangle$$

- metoda orbitali molekularnych

Po podstawieniu:

$$E_+ = \frac{H_{aa} + H_{ab}}{1 + S}$$
$$E_- = \frac{H_{aa} - H_{ab}}{1 - S}$$

gdzie

$$H_{aa} = \langle \chi_a | \hat{H} | \chi_a \rangle = \langle \chi_b | \hat{H} | \chi_b \rangle = H_{bb}$$
$$H_{ab} = \langle \chi_a | \hat{H} | \chi_b \rangle = \langle \chi_b | \hat{H} | \chi_a \rangle = H_{ba}$$

Pierwsza równość wynika z symetrii układu, druga z hermitowskości operatora $\hat{H}$.

- metoda orbitali molekularnych

Całka H_{aa} nosi czasem nazwę **całki kulombowskiej** (nie mylić z całką kulombowska w metodzie H-F), natomiast całka H_{ab} nazywa się **całką rezonansową**.

W przybliżeniu:

$$H_{aa} = E_H$$

Zatem (zaniedbując także całkę nakładania):

$$E_+ = E_H + H_{ab}$$

$$E_- = E_H - H_{ab}$$

Ponieważ H_{ab} jest zawsze ujemne więc:

$$E_+ \leq E_H$$

$$E_- \geq E_H$$

- metoda orbitali molekularnych

Orbital ψ_+ któremu odpowiada niższa energia niż energia elektronu w atomie nosi nazwę **orbitalu wiążącego**, natomiast orbital ψ_- o energii wyższej nazywa się **orbitem antywiązącym**.

Energia całkowita jonu H_2^+ musi uwzględniać także energię odpychania się jąder atomowych (protonów), zatem otrzymujemy ostateczne wyrażenia:

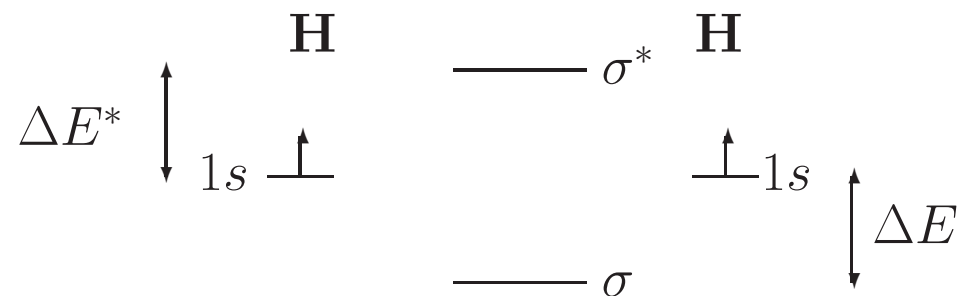
$$\mathbf{E}_+^{tot} = \mathbf{E}_+ + \frac{\mathbf{k}e^2}{\mathbf{R}}$$
$$E_-^{tot} = E_- + \frac{ke^2}{R}$$

- metoda orbitali molekularnych

Najprostsza cząsteczka: H₂ atomy rozdzielone

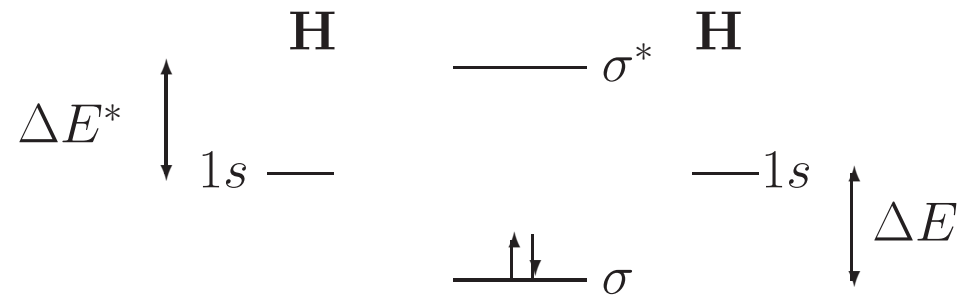

σ - orbital molekularny wiążący

σ^* - orbital molekularny antywiążący

- metoda orbitali molekularnych

Utworzenie cząsteczki H₂

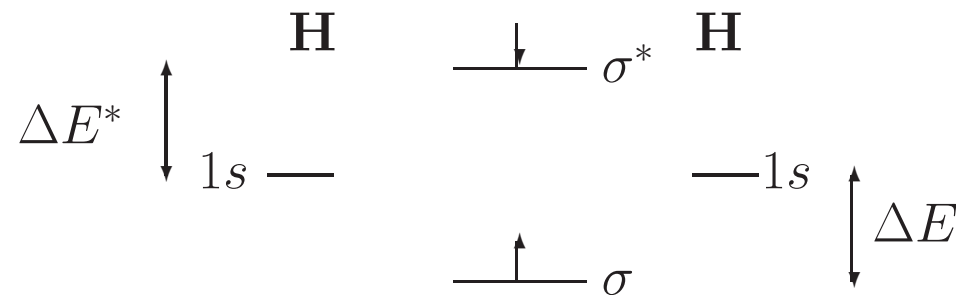
$$\text{Energia wiązania} = 2 \times \Delta E$$

σ - orbital molekularny wiążący

σ^* - orbital molekularny antywiążący

- metoda orbitali molekularnych

Singletowy stan wzbudzony cząsteczki H₂

Energia wiązania = $\Delta E - \Delta E^* \cong 0$ – dysocjacja

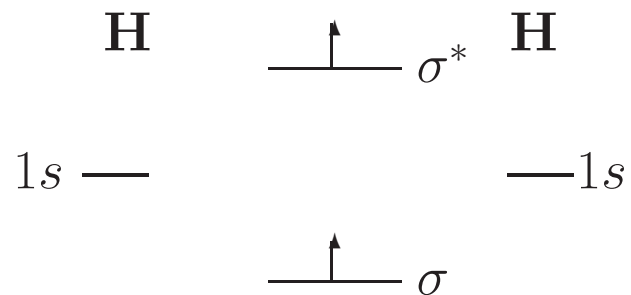
σ - orbital molekularny wiążący

σ^* - orbital molekularny antywiązący

- metoda orbitali molekularnych

Trypletowy stan wzbudzony cząsteczki H₂

σ - orbital molekularny wiążący

σ^* - orbital molekularny antywiążący

- metoda orbitali molekularnych
-

Klasyfikacja orbitali molekularnych

1. Ze względu na energię:

- **orbitale wiążące:** $\sigma_1, \sigma_2, \dots, \pi_1, \dots$: o energii niższej niż energia w atomie
- **orbitale antywiążące** $\sigma_1^*, \sigma_2^*, \dots, \pi_1^*, \dots$: o energii wyższej niż energia w atomie
- **orbitale niewiążące:** orbitale powłok wewnętrznych lub tzw. wolne pary: $\sigma_1^n, \dots$: o energii takiej samej (lub prawie takiej samej) jak energia w atomie

- metoda orbitali molekularnych
-

2. Ze względu na symetrię (zakładamy, że oś wiązania pokrywa się z osią z)

- orbitale σ : symetryczne względem obrotu o dowolny kąt dookoła osi wiązania. Powstają:
  - a) z dwóch orbitali s
  - b) z orbitalu s i orbitalu p_z
  - c) z dwóch orbitali p_z
  - d) z orbitalu s i orbitalu d_{z^2}
  - e) z orbitalu p_z i orbitalu d_{z^2}
  - f) z dwóch orbitali d_{z^2}

<http://zcht.mfc.us.edu.pl/> ~ mm

- *metoda orbitali molekularnych*
-

- **orbitale π** : antysymetryczne względem odbicia w płaszczyźnie przechodzącej przez oś wiązania. Powstają:
  - a) z dwóch orbitali p_x lub p_y
  - b) z orbitalu p_x i orbitalu d_{xz} (p_y i d_{yz})
  - c) z dwóch orbitali d_{xz} (d_{yz})
- **orbitale δ** : Powstają z nałożenia się np. dwóch orbitali d_{xy} .

Każdy z orbitali σ, π, δ może mieć charakter wiążący, niewiążący lub antywiążący. Jeżeli cząsteczka posiada środek symetrii to dodatkowo wyposażamy symbol orbitalu w indeks g lub u, np: $\sigma_g, \sigma_u^*, \pi_u, \pi_g^*$, etc.

3. Ze względu na stopień delokalizacji

- **orbitale zlokalizowane**: obejmują swym zasięgiem jeden lub dwa atomy
- **orbitale zdelokalizowane**: rozciągają się na całą cząsteczkę

- *metoda orbitali molekularnych*
-

Efektywność tworzenia się orbitali molekularnych:

- **porównywalne energie jonizacji orbitali** (nie tworzy się wiązanie pomiędzy orbitalami powłok walencyjnych i wewnętrznych)
- **wyraźnie różna od zera całka nakładania** (nie tworzy się wiązanie pomiędzy orbitalami powłok wewnętrznych)

[http : //zcht.mfc.us.edu.pl/](http://zcht.mfc.us.edu.pl/) ~ mm

- metoda orbitali molekularnych

Struktura elektronowa cząsteczek dwuatomowych homojądrowych

Konstrukcja orbitali molekularnych z orbitali walencyjnych atomów tworzących cząsteczkę:

$$\sigma_{1s} = 1s_a + 1s_b$$

$$\sigma_{1s}^* = 1s_a - 1s_b$$

$$\sigma_{2s} = 2s_a + 2s_b$$

$$\sigma_{2s}^* = 2s_a - 2s_b$$

$$\sigma_{2p} = 2p_{z_a} - 2p_{z_b}$$

$$\sigma_{2p}^* = 2p_{z_a} + 2p_{z_b}$$

$$\pi_{2p_x} = 2p_{x_a} + 2p_{x_b}$$

$$\pi_{2p_y} = 2p_{y_a} + 2p_{y_b}$$

$$\pi_{2p_x}^* = 2p_{x_a} - 2p_{x_b}$$

$$\pi_{2p_y}^* = 2p_{y_a} - 2p_{y_b}$$

- *metoda orbitali molekularnych*
-

Kolejność energetyczna orbitali (cząsteczki dwuatomowe homojądrowe)

$$\sigma_{1s} < \sigma_{1s}^* < \sigma_{2s} < \sigma_{2s}^* < \pi_{2p_x} = \pi_{2p_y} < \sigma_{2p} < \pi_{2p_x}^* = \pi_{2p_y}^* < \sigma_{2p}^*$$

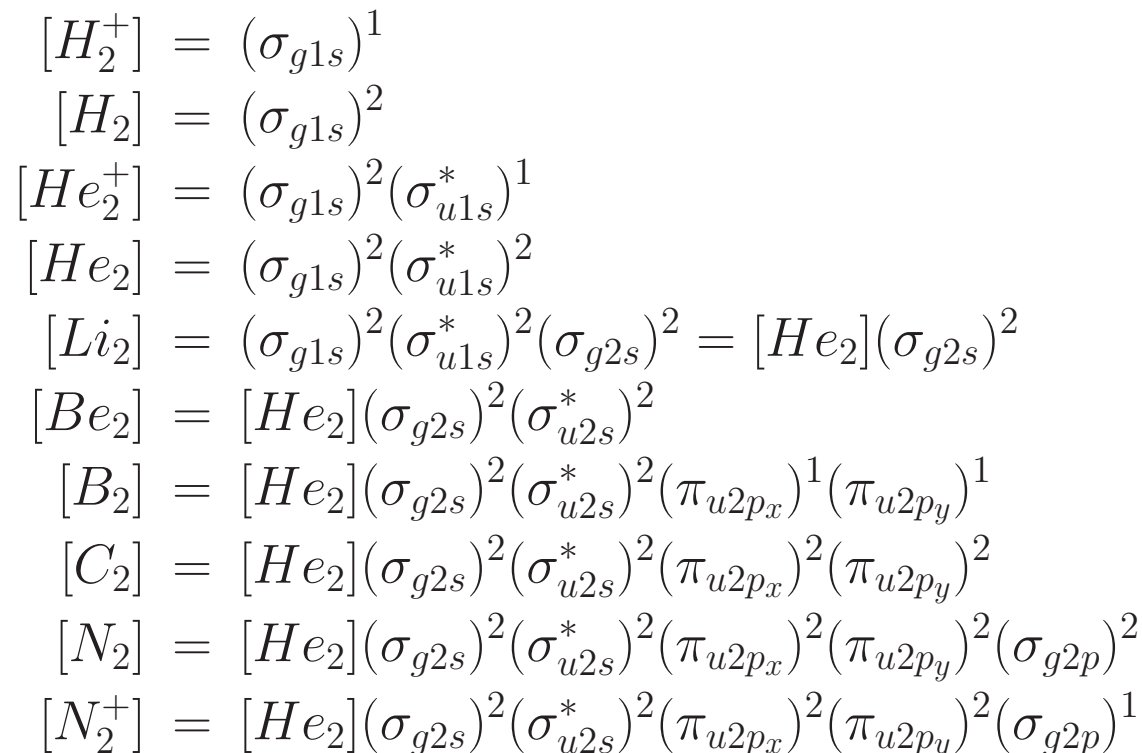

<http://zcht.mfc.us.edu.pl/> ~ mm

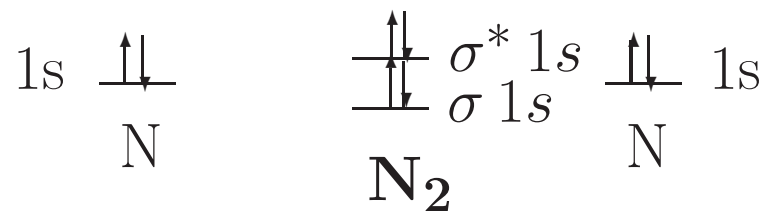
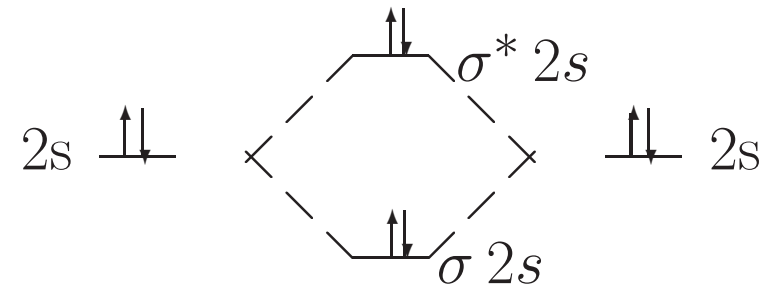
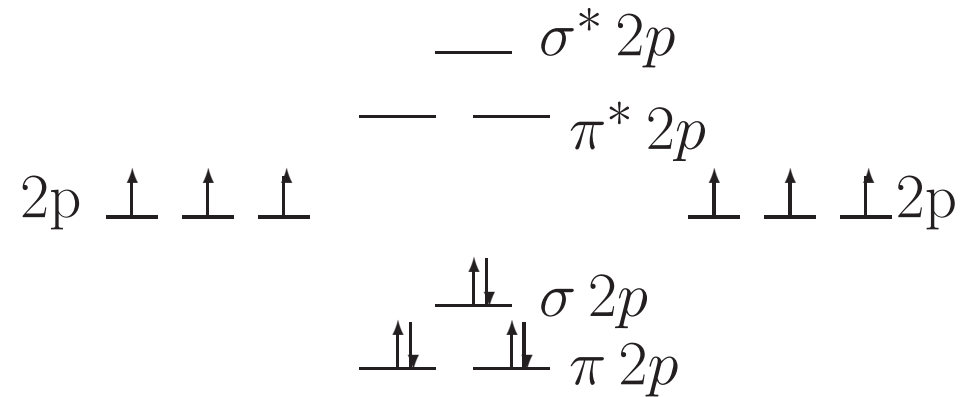
- metoda orbitali molekularnych

Konfiguracje elektronowe cząsteczek dwuatomowych homojądrowych (obowiązuje reguła Hunda)

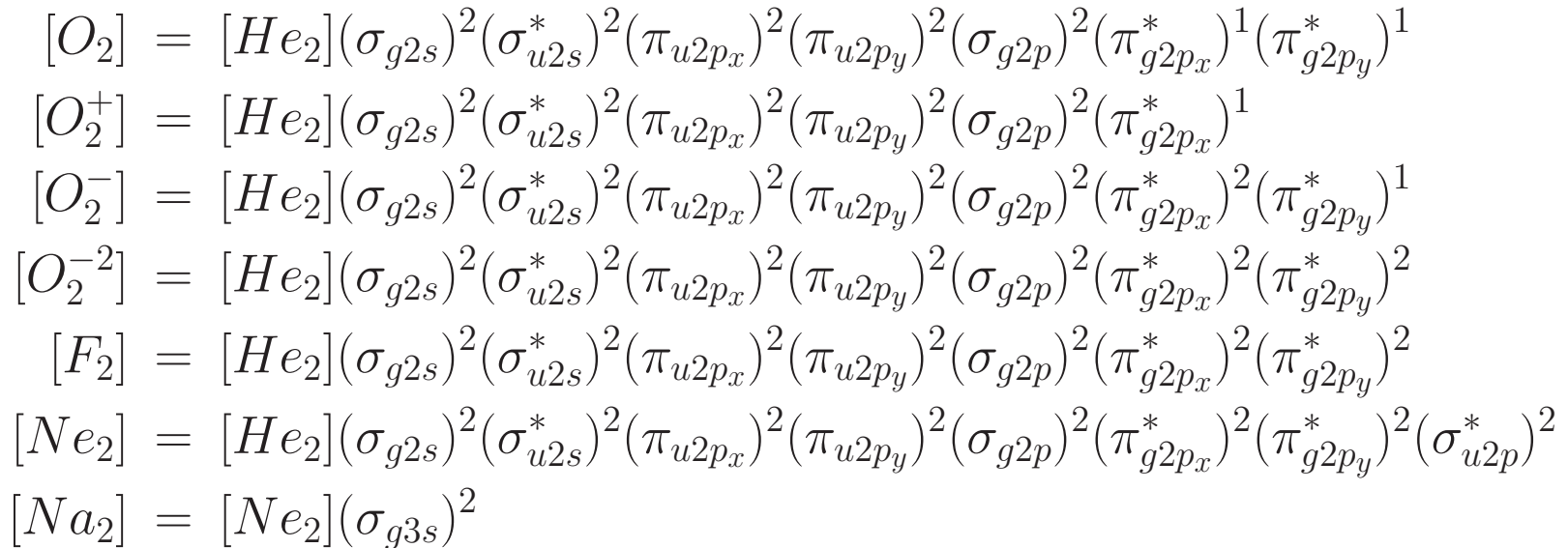

Struktura elektronowa cząsteczki N₂

- metoda orbitali molekularnych

<http://zcht.mfc.us.edu.pl/> ~ mm

- metoda orbitali molekularnych
-

Krotność (rzęd) wiązania R_b :

$$R_b = \frac{N_{el.bond.} - N_{el.antibond.}}{2}$$

Krotności (rzędy) wiązań, energie wiązań i długości wiązań w poszczególnych cząsteczkach wynoszą:

$$R_b(H_2^+) = \frac{1}{2}; R_e = 0.106 \text{ nm}; D_e = 2.79 \text{ eV}$$

$$R_b(H_2) = 1; R_e = 0.073 \text{ nm}; D_e = 4.75 \text{ eV}$$

$$R_b(He_2^+) = \frac{1}{2}; D_e = 3 \text{ eV}$$

$$R_b(He_2) = 0 \text{ nie istnieje}$$

$$R_b(Li_2) = 1; R_e = 0.267 \text{ nm}; D_e = 1.05 \text{ eV}$$

$$R_b(N_2) = 3; R_e = 0.111 \text{ nm}; D_e = 9.90 \text{ eV}$$

$$R_b(N_2^+) = 2.5; R_e = 0.121 \text{ nm}; D_e = 8.72 \text{ eV}$$

- *metoda orbitali molekularnych*

$$R_b(O_2^+) = 2.5; R_e = 0.112 \text{ nm}; D_e = 6.48 \text{ eV}$$

$$R_b(O_2) = 2; R_e = 0.121 \text{ nm}; D_e = 5.08 \text{ eV}$$

$$R_b(O_2^-) = 1.5; R_e = 0.126 \text{ nm}$$

$$R_b(O_2^{2-}) = 1; R_e = 0.149 \text{ nm}$$

$$R_b(F_2) = 1; D_e = 1.68 \text{ eV}$$

Własności paramagnetyczne (związane z obecnością niesparowanych elektronów) wykazują cząsteczki: B₂, O₂.

---

http : //zcht.mfc.us.edu.pl/ ~ mm

- metoda orbitali molekularnych
-

Konfiguracje elektronowe cząsteczek dwuatomowych heterojądrowych

Przy niewielkiej różnicy elektroujemności - orbitale o charakterze zbliżonym do orbitali w cząsteczkach homojądrowych.

$$\psi = c_a\chi_a + c_b\chi_b$$

Jeżeli atom a ma niższą elektroujemność niż atom b to orbital wiążący wykazuje większe podobieństwo do orbitalu χ_a a antywiązący do orbitalu χ_b .

$$\psi_a = c_a\chi_a + c_b\chi_b$$

$$\psi_b^* = c'_a\chi_a + c'_b\chi_b$$

przy czym:

$$|c_a| > |c_b| \quad |c'_a| < |c'_b|$$

- *metoda orbitali molekularnych*
-

Kolejność energetyczna orbitali molekularnych (cząsteczki dwuatomowe heterojądrowe) jest następująca:

$$\sigma_{1sa} < \sigma_{1sb}^* < \sigma_{2sa} < \sigma_{2sb}^* < \pi_{2pxa} = \pi_{2pya} < \sigma_{2pa} < \pi_{2pxb}^* = \pi_{2pyb}^* < \sigma_{2pb}^*$$

---

http : //zcht.mfc.us.edu.pl/ ~ mm

- metoda orbitali molekularnych

Konfiguracje elektronowe wybranych cząsteczek dwuatomowych:

$$[BN] = K_B K_N (\sigma_{2sN})^2 (\sigma_{2sB}^*)^2 (\pi_{2pxN})^2 (\pi_{2pyN})^2$$

$$[BN] = K_B K_N (\sigma_{2sN})^2 (\sigma_{2sB}^*)^2 (\pi_{2pxN})^2 (\pi_{2pyN})^1 (\sigma_{2pN})^1$$

$$[CN] = K_C K_N (\sigma_{2sN})^2 (\sigma_{2sC}^*)^2 (\pi_{2pxN})^2 (\pi_{2pyN})^2 (\sigma_{2pN})^1$$

$$[CN^+] = K_C K_N (\sigma_{2sN})^2 (\sigma_{2sC}^*)^2 (\pi_{2pxN})^2 (\pi_{2pyN})^2$$

$$[CN^-] = K_C K_N (\sigma_{2sN})^2 (\sigma_{2sC}^*)^2 (\pi_{2pxN})^2 (\pi_{2pyN})^2 (\sigma_{2pN})^2$$

$$[NO] = K_N K_O (\sigma_{2sO})^2 (\sigma_{2sN}^*)^2 (\pi_{2pxO})^2 (\pi_{2pyO})^2 (\sigma_{2pO})^2 (\pi_{2pN}^*)^1$$

$$[NO^+] = K_N K_O (\sigma_{2sO})^2 (\sigma_{2sN}^*)^2 (\pi_{2pxO})^2 (\pi_{2pyO})^2 (\sigma_{2pO})^2$$

$$[NO^-] = K_N K_O (\sigma_{2sO})^2 (\sigma_{2sN}^*)^2 (\pi_{2pxO})^2 (\pi_{2pyO})^2 (\sigma_{2pO})^2 (\pi_{2pxN}^*)^1 (\pi_{2pyN}^*)^1$$

- metoda orbitali molekularnych

Przykładowe krotności (rzędy) wiązań i długości wiązań:

$$R_b(BN) = 2$$

$$R_b(CN^+) = 2; R_e = 0.1173 \text{ nm}$$

$$R_b(CN) = 2.5; R_e = 0.1172 \text{ nm}$$

$$R_b(CN^-) = 3; R_e = 0.114 \text{ nm}$$

$$R_b(NO^+) = 3; R_e = 0.106 \text{ nm}$$

$$R_b(NO) = 2.5; R_e = 0.115 \text{ nm}$$

$$R_b(NO^-) = 2$$

Własności paramagnetyczne: BN, NO⁻ i cząsteczki o nieparzystej liczbie elektronów.

Konfiguracja wodorków typu HA:

$$[LiH] = K_{Li}(\sigma_{1sH})^2$$

$$[FH] = K_F(\sigma_{2sF}^n)^2(\sigma_{2pF})^2(\pi_{2pxF}^n)^2(\pi_{2pyF}^n)^2$$